

Teresa Kosyra–Cieślak

Szczegółowe wymagania programowe

Przeszłość i dziś

LICEUM i TECHNIKUM

Wydawnictwo
STENTOR

Warszawa 2021

3

część 1

Korekta:
Ingeborga Jaworska-Róg
Skład i łamanie
Wioletta Szebesta
Projekt okładki
Agata Pieńkowska

© Copyright by Wydawnictwo Piotra Marciszuka STENTOR
Warszawa 2021

Wydawnictwo Piotra Marciszuka STENTOR
02-793 Warszawa
ul. Villardczyków 10/73
tel. 797 657 960
e-mail: stentor@stentor.com.pl
www.stentor.pl
<https://klubnauczyciela.stentor.pl/>

Program „Przeszłość i dziś”. Klasa 3, część 1

Szczegółowe wymagania programowe

Wymagania do poszczególnych działów programowych są uporządkowane analogicznie do układu materiału w podręczniku Ewy Paczoskiej *Przeszłość i dziś. Literatura – język – kultura. Liceum i technikum. Klasa 3, część 1. Zakres podstawowy i rozszerzony*. Zapis wymagań odpowiada (z drobnymi wyjątkami) koncepcji podręcznika. Kształcenie literackie i kulturowe jest w większości powiązane z kształceniem językowym i tworzeniem wypowiedzi. Kilka zagadnień językoznawczych (i związane z nimi wymagania) zgrupowano w osobnym dziale pod nagłówkiem Kształcenie językowe. Zamieszczony tam materiał odpowiada tematowi poświęconym w planach i rozkładach wyłącznie treściom kształcenia językowego.

Klasa 3 część 1

Dział programowy. Tematyka i problematyka	Wymagania podstawowe oceny: dopuszczający i dostateczny	Wymagania ponadpodstawowe oceny: dobry i bardzo dobry
MŁODA POLSKA Uczeń:		
1. Młoda Polska – wprowadzenie do epoki. P. Verlaine, <i>Niemoc</i> (fragm.). Przykłady dzieł sztuki przełomu wieków.	– podaje i wyjaśnia nazwy epoki (Młoda Polska, modernizm, fin de siècle i inne) – sytuuje epokę na tle kultury i sztuki europejskiej – wyjaśnia i definiuje terminy: schyłkowość, dekadentyzm, neoromantyzm – *zestawia pojęcia nowoczesności i modernizmu, precyzuje ich znaczenia – wymienia twórców należących do dwóch pokoleń Młodej Polski – *wyjaśnia termin pokolenie literackie, odnosząc go do twórców Młodej Polski – przedstawia poglądy filozofów, którzy wpłynęli na postawy i duchowość epoki (Schopenhauer, Nietzsche, Bergson); *szerzej charakteryzuje ich teorie – przedstawia główne założenia i cechy sztuki młodopolskiej (np. kontemplacja natury, inspiracje orientalne); wskazuje je w przykładowych dziełach – przedstawia secesję jako ważny kierunek w sztuce przełomu wieków; rozpoznaje jej cechy w wybranych dziełach – wskazuje w dziełach różnych sztuk przykłady motywów związanych z młodopolską duchowością – charakteryzuje i *interpretuje wybrane dzieła sztuki przełomu wieków (malarstwa, architektury, plakatu, sztuki użytkowej, muzyki) – redaguje definicje, hasła encyklopedyczne, notatkę syntezującą	– przedstawia społeczne, historyczne, polityczne i kulturowe podłoże nowych postaw i tendencji – charakteryzuje modernizm jako zespół kierunków literacko-artystycznych – omawia rolę Krakowa i jego środowisk artystycznych jako centrum sztuki Młodej Polski – *przygotowuje krótkie wystąpienie na temat epoki (filozofia, kierunki w sztuce) – omawia filozoficzne podłoże dekadentyzmu (Schopenhauer); wskazuje przejawy i konsekwencje postawy dekadentckiej w sztuce – rozpoznaje i charakteryzuje styl secesyjny w architekturze i sztuce – *wyjaśnia znaczenie terminu postmodernizm i wykazuje jego związek z modernizmem – porządkuje informacje w problemowe całości, syntezując je wokół tematu <i>przełom wieków</i>

2. Melancholicy i dekadenci, czyli pesymizm końca wieku. Marzenie o Nirwanie. K. Przerwa-Tetmajer, Koniec wieku XIX; *Lubię, kiedy kobieta; Hymn do Nirwany. S. Korab-Brzozowski, *Próżnia. Malarstwo, np. W. Weiss, <i>Melancholik</i>; H. Simberg, <i>Ogród śmierci</i>. Obrazy o inspiracjach orientalnych. Muzyka, np. M. Ravel, <i>Pawana dla zmarłej infantki</i>; M. Karłowicz, <i>Pieśni o wiekuistej tęsknocie, Pieśni o wszechbycie</i>. Przykłady dzieł malarskich i muzycznych o inspiracjach orientalnych.	– dokonuje analizy i interpretacji wierszy: • określa ich tematykę i problematykę • określa sytuację liryczną • określa nastrój i uczucia podmiotu lirycznego • wskazuje i nazywa środki stylistyczne tworzące nastrój melancholii, smutku, przygnębienia, nieokreślonej tęsknoty • charakteryzuje warstwę brzmieniową utworów • dostrzega charakterystyczne motywy (np. śmierć, miłość, droga, próżnia) i określa ich funkcje • wskazuje i wykorzystuje konteksty potrzebne do odczytania wierszy (w tym: w tym: biograficzny, filozoficzny, kulturowy, literacki) • odnajduje w wierszach typowe dla schyłku wieku postawy dekadentyzmu, znużenia, przesytu • interpretuje treści symboliczne utworów – wyjaśnia, na czym polegały pesymizm i katastrofizm schyłku wieku; odnajduje jego przejawy w czytanych utworach – wyjaśnia terminy: melancholia, nirwana, ból istnienia – odczytuje w wierszach opis różnych dróg ucieczki od „bólu istnienia” (nirwana, miłość zmysłowa, sztuka) – odczytuje <i>Koniec wieku XIX</i> jako manifest młodego pokolenia – definiuje erotyk jako gatunek literacki – *wskazuje cechy erotyków K. Przerwy-Tetmajera – *charakteryzuje obraz kobiety w poezji i malarstwie Młodej Polski – *zestawia i porównuje czytane wiersze – podaje podstawowe informacje o postaci i twórczości K. Przerwy-Tetmajera – czyta tekst naukowy, przetwarza znalezione w nim informacje; wykorzystuje je w interpretacji wierszy	– charakteryzuje poetykę czytanych wierszy – wskazuje środki stylistyczne typowe dla poezji Młodej Polski; określa ich funkcje – rozpoznaje stylizację (np. modlitewną) i określa jej funkcję – rozpoznaje w wierszach obecność toposu podróży i określa jego funkcję – określa filozoficzne źródła postawy dekadencjonalnej (Schopenhauer) – *szerzej przedstawia założenia filozofii Schopenhauera – określa charakterystyczne cechy modernistycznej liryki miłosnej i wpisany w nią obraz kobiety – *określa sposoby wykorzystania przez literaturę i sztukę młodopolską inspiracji orientalnych – wskazuje w dziełach różnych sztuk (poezji, malarstwa i muzyki) motywy związane z młodopolską duchowością – przedstawia sylwetkę twórczą K. Przerwy-Tetmajera („liryk pokolenia”) – *wykorzystuje informacje z tekstów naukowych w interpretacji dzieł sztuki – *porównuje teksty kultury (w tym: literackie, malarskie, muzyczne), wykorzystując różne konteksty
3. Młodopolskie pejzaże duszy. K. Przerwa-Tetmajer, Anioł Pański; L. Staff, Deszcz jesienny. Malarstwo, np. J. Stanisławski, <i>Zmrok</i>; J. Toorop, <i>Wędrowcy</i>; W. Podkowiński, <i>Marsz żałobny Chopina</i>.	– przedstawia tematykę wierszy – określa nastrój i uczucia podmiotu lirycznego – odnajduje w wierszach typowe dla schyłku wieku nastroje (melancholia, smutek, pesymizm) – wskazuje środki stylistyczne tworzące nastrój utworów – *na podstawie analizy środków stylistycznych charakteryzuje atmosferę emocjonalną młodopolskiej liryki pejzażowej – charakteryzuje obecne w wierszach obrazy poetyckie; określa ich związek z przesłaniem utworów – *na podstawie wierszy wyjaśnia, na czym polega psychizacja krajobrazu – wskazuje charakterystyczne dla Młodej Polski motywy symboliczne (np. sen, droga, rzeka, dym, „osmętница”); interpretuje je – *rozpoznaje oniryczną konwencję wierszy – interpretuje treści symboliczne i alegoryczne utworów – czyta wiersze z właściwą dykcją i intonacją – *rozpoznaje prozodyczne elementy stylu (akcenty, rytmizacja itp.) i określa ich funkcje w wierszach – charakteryzuje warstwę brzmieniową czytanych utworów; wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje – rozpoznaje instrumentację głoskową i wiersz sylabotoniczny; określa ich funkcje	– analizuje poetykę czytanych wierszy, wskazując środki stylistyczne charakterystyczne dla liryki młodopolskiej – rozpoznaje w wierszach toposy (np. podróży) i określa ich funkcje – w pogłębiony sposób analizuje warstwę brzmieniową wierszy: układ akcentów, rymy, paralelizmy składniowe, instrumentację głoskową itp. – *rozpoznaje styl liryki młodopolskiej – *zna pojęcie syntezy sztuk, dostrzega jej przejawy w czytanych wierszach – interpretuje czytane utwory, wykorzystując konteksty filozoficzne, biograficzne i kulturowe – *porównuje teksty kultury (w tym: literackie, malarskie, muzyczne), wykorzystując różne konteksty

	– wykorzystuje w interpretacji wierszy potrzebne konteksty, w tym: filozoficzny, malarski, muzyczny, literacki – *zestawia i porównuje czytane wiersze – buduje wypowiedzi argumentacyjne na temat czytanych wierszy z uwzględnieniem celu i adresata – redaguje notatkę syntezującą	
4. Sny o potędze. L. Staff, Kowal.	– czyta wiersz z właściwą dykcją i intonacją – *rozpoznaje elementy prozodyczne (akcenty, rytmizacja, dynamika) – określa tematykę i problematykę wiersza – przedstawia nastrój i uczucia ja lirycznego – odnosi je do młodopolskiego pesymizmu – rozpoznaje symboliczną konwencję wiersza – interpretuje treści symboliczne i alegoryczne utworu – dostrzega w wierszu nawiązania do tradycji antycznej i określa ich funkcję – wskazuje środki stylistyczne tworzące nastrój wiersza (m.in. hiperbole, epitety, symbole) – wskazuje w utworze cechy gatunkowe sonetu; *odnosi je do przekazu dzieła – wykorzystuje w interpretacji wiersza potrzebne konteksty, w tym: biograficzny, filozoficzny, kulturowy, literacki – *analizuje poetykę wiersza – *zestawia i porównuje poznane wiersze młodopolskie – analizuje przykładową interpretację wiersza (z podręcznika); określa jego strukturę, sporządza plan dekompozycyjny – pisze rozprawkę na temat pesymizmu młodopolskich dekadentów i ich wpływu na poezję epoki	– charakteryzuje kreację bohatera lirycznego wiersza – wskazuje filozoficzne źródła „snów o potędze” (Nietzsche) – *charakteryzuje nietzscheanizm jako prąd filozoficzny i określa jego wpływ na kulturę epoki – *dokonuje interpretacji porównawczej wiersza Kowal i wybranego wiersza młodopolskiego o dekadentckim charakterze (np. <i>Koniec wieku XIX</i> lub <i>Deszcz jesienny</i>) – *pisze esej na temat pesymizmu młodopolskich dekadentów i ich wpływu na poezję epoki (lub innego zagadnienia związanego z poznanymi utworami, np. mody na kulturę Wschodu)
5. Być artystą. Jednostka i tłum. Cyganie i dandysi. K. Przerwa-Tetmajer, Evviva l'arte. S. Przybyszewski, Confiteor (fragm.). Malarstwo, np. E. Okuń, <i>Grajek</i>; J. Malczewski, <i>Artysta i chimera</i>; W. Weiss, <i>Demon, Autoportret z maskami</i>; A. Karpiński, <i>Malarze w Jamie Michali-kowej</i>; W. Wojtkiewicz, <i>Cyganeria</i>. Winiety pism artystycznych Młodej Polski (np. <i>Chimery</i>).	– określa tematykę i problematykę czytanych utworów młodopolskich oraz ich związek z programem epoki – określa, kim jest podmiot liryczny wiersza Przerwy-Tetmajera, opisuje jego postawę i uczucia – analizuje poetykę wiersza: • charakteryzuje kompozycję i wersyfikację • *rozpoznaje elementy prozodyczne (intonację, rytm, dynamikę) i określa ich funkcje • wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje • interpretuje treści symboliczne i alegoryczne – w tekście Przybyszewskiego wskazuje cechy manifestu artystycznego; wyjaśnia tytuł – określa nadawcę tekstu i opisuje jego stosunek do sztuki oraz społeczeństwa – wyjaśnia hasło „sztuka dla sztuki”, odwołując się do czytanych utworów *i innych tekstów kultury – rozpoznaje specyfikę tekstu naukowego eseistycznego – korzysta z literatury naukowej, przetwarza znalezione informacje, wykorzystuje je w wypowiedziach własnych – na podstawie czytanych utworów poetyckich i tekstów eseistycznych określa młodopolską koncepcję artysty i sztuki – wyjaśnia, na czym polegał konflikt artysty z filistrem – *określa źródła młodopolskiego kultu sztuki i artysty	– odnajduje w wierszu Przerwy-Tetmajera horacjański motyw <i>non omnis moriar</i>, interpretuje jego funkcję – w tekście Przybyszewskiego analizuje środki stylistyczne i językowe użyte w manifestie Przybyszewskiego • określa stosunek do tradycji literackiej i kulturowej – wyjaśnia, czym jest manifest literacki (artystyczny); wskazuje jego cechy w czytanych tekstach – opisuje antynomię jednostki i tłumu, odnosząc się do różnych tekstów kultury – *wskazuje przejawy młodopolskiego estetyzmu i postawy artystowskiej – porównuje teksty kultury przedstawiające artystę (np. wiersz, manifest, dzieła malarskie), uwzględnia różnorodne konteksty – w filozofii epoki szuka inspiracji modernistycznego pojmowania sztuki i artysty – precyzuje znaczenia terminów: artysta, cyganeria, dandyzm, filister – przedstawia dandysowskie pojęcie piękna – *wskazuje różnice między dandyzmem młodopolskim i romantycznym – *dokonuje syntezy: porównuje koncepcje artysty i sztuki w różnych epokach, sytuując je w różnorodnych kontekstach i wskazując ich kulturowe źródła

B. Sadowska, <i>Homo dandys</i> (fragm.). A. Bursa, <i>Ja chcia- bym być poetą.</i>	– *wyjaśnia, dlaczego zdaniem twórców młodopolskich prawdziwa sztuka musiała być elitarna – charakteryzuje styl życia cyganerii (bohemy) artystycznej, wymienia znanych twórców (np. związanych z Krakowem), *przytacza anegdoty itd. – charakteryzuje obraz artysty ukazany w literaturze modernistycznej i wybranych dziełach malarskich – interpretuje motyw maski i jego przekaz w malarstwie epoki – interpretuje wiersz poety współczesnego: • określa tematykę i problematykę • opisuje podmiot liryczny i jego postawę • rozpoznaje w wierszu ironię i rozpoznaje jej wartościujący charakter • *lokalizuje utwór we właściwej epoce (surrealizm) • odnajduje w nim nawiązanie do młodopolskiej koncepcji artysty i sztuki – porównuje młodopolską koncepcję artysty z wizją romantyczną (kreacja poety; jego powinności wobec narodu)	– korzysta z literatury naukowej i zasobów multimedialnych – porządkuje informacje w problemowe całości, sporządza bazę danych – przygotowuje wystąpienia na temat życia i twórczości przedstawicieli krakowskiej bohemy artystycznej (tworzy bazę danych) – *wygłasza referat (prezentację) na temat koncepcji artysty w literaturze i sztuce Młodej Polski, prezentuje samodzielnie znalezione materiały i ilustracje – *pisze szkic krytyczny na temat różnych koncepcji artysty i sztuki – dokonuje analizy i interpretacji wiersza współczesnego, wykorzystując potrzebne konteksty (np. literacki, biograficzny, historyczny, kulturowy) – określa stosunek poety współczesnego do tradycji literackiej i kulturowej – podaje podstawowe informacje o A. Bursie
6. Ku nowej estetyce. Ch. Baudelaire, <i>*Padlina; *Malarz życia nowoczesnego</i> (fragm.). Malarstwo, np. W. Wojtkiewicz, <i>Cyganeria</i>; J. Ensor, <i>Ensor z ma- skami</i>. Rzeźba moderni- styczna, np. A. Rodina, K. Laszczki, G. A. Vigelanda, X. Dunikowskiego (ilustracje z pod- ręcznika).	– *określa tematykę i problematykę utworu – *dokonuje analizy i interpretacji wiersza • *określa sytuację liryczną • *przedstawia nastrój i uczucia ja lirycznego • *określa formę podawczą, cechy gatunkowe i kompozycję wiersza • *wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje (w tym eksponujące motywy brzydoty, śmierci, rozkładu) • *interpretuje treści symboliczne i alegoryczne utworu – *wskazuje w utworze elementy prowokacji i naruszania dobrego smaku, formułuje sądy interpretacyjne – uczestniczy w dyskusji, polemizuje, uzasadnia swoje sądy i opinie – *porównuje różne sposoby mówienia o miłości w poezji (np. romantycznej i w wierszu Baudelaire’a) – *wyjaśnia, jak Baudelaire postrzega artystę nowoczesnego – *zestawia różne koncepcje artysty (np. <i>poeta doctus</i>, poeta wieszcz, poeta cygan, poeta kapłan przed ołtarzem sztuki, poeta przeklęty) i odnosi je do sylwetek twórców oraz kreacji literackich – *wyjaśnia termin „poeta przeklęty” – *pisze wypowiedź argumentacyjną na temat pojęcia piękna i brzydoty w sztuce, odwołuje się do utworów literackich i innych tekstów kultury – *opisuje i charakteryzuje dzieła rzeźby modernistycznej; wskazuje ich specyfikę	– *interpretuje wiersz, odnosząc go do tradycji literackiej i kulturowej poezji miłosnej – *analizuje cechy gatunkowe utworu, porównuje go ze znanymi erotykami (np. K. Przerwy-Tetmajera, A. Asnyka, romantyków, poetów barokowych) – *przygotowuje noty biograficzne na temat życia i twórczości wybranych „poetów przeklętych” z różnych epok (tworzy bazę danych) – *wygłasza krótkie prezentacje nt. Baudelaire’a, Verlaine’a i Rimbauda, wykorzystując informacje znalezione w różnych źródłach i multimedialne środki przekazu – *pisze esej na temat pojęcia piękna i brzydoty w sztuce – *wyjaśnia, dlaczego rzeźba była w modernizmie królową sztuk plastycznych – *wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieł rzeźby modernistycznej

7. Rzeczywistość duszy, czyli młodo-polskie poszukiwa- nia języka poezji – impresjonizm i symbolizm. Tatrzańskie fascy- nacje artystów Młodej Polski. Poezja kobiet. K. Przerwa-Tetma- jer, <i>Melodia mgieł nocnych (Nad Czarnym Stawem Gąsienicowym)</i>; *P. Verlaine, <i>Sztuka poetycka</i>; *K. Zawistowska, [<i>Moja dusza...</i>]; *A. Rimbaud, <i>Statek pijany</i>; J. Kasprzowicz, <i>Krzak dzikiej róży w Ciemnych Smre- czynach</i>. M. Podraza-Kwiat- kowska, <i>Symbo- lizm</i> (fragm.). Malarstwo impresjo- nistyczne i symbo- listyczne. Muzyka, np. M. Ravel, <i>Bolero</i>; C. Debussy, <i>Morze, Światło Księżycy, Popołudnie fauna</i>; M. Karłowicz, <i>Pieśni</i>; K. Szymanowski, <i>Harnasie</i>. *J. Kofta, <i>Rimbaud, Aniele Stróżu mój</i>.	– czyta wiersze z właściwą dykcją i intonacją, uwzględnia rytmizację i dynamikę, akcenty – dokonuje analizy i interpretacji wierszy, m.in.: • określa ich tematykę i problematykę • przedstawia sytuację liryczną • określa kreacje podmiotu lirycznego, opisuje jego postawę, nastrój i uczucia • określa kompozycję i cechy gatunkowe • wskazuje i opisuje obrazy poetyckie • wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje • charakteryzuje wersyfikację i warstwę brzmieniową • *rozpoznaje elementy prozodyczne (intonację, rytm, dynamikę), określa ich funkcje • rozpoznaje symboliczną konwencję wierszy • interpretuje treści symboliczne i alegoryczne utworów • wykorzystuje w interpretacji potrzebne konteksty (m.in. literacki, filozoficzny, biograficzny, kulturowy) – charakteryzuje gatunki liryki młodopolskiej: sonet, liryk – w czytanych wierszach rozpoznaje charakterystyczne dla Młodej Polski style i *poetyki (impresjonizm, symbolizm) – rozpoznaje styl impresjonistyczny w malarstwie i *muzyce, wskazuje jego charakterystyczne cechy – *porównuje cechy stylu impresjonistycznego w poezji, malarstwie i muzyce – *przygotowuje wystąpienie na temat młodopolskiej liryki tatrzańskiej oraz fascynacji górami – wykorzystuje informacje z literatury naukowej i zasobów multimedialnych – porządkuje informacje w problemowe całości, syntezy je wokół tematu, tworzy bazę danych – wyjaśnia młodopolską koncepcję symbolu; wyjaśnia różnicę między symbolem a alegorią (na konkretnych przykładach) – interpretuje symbole zawarte w czytanych utworach oraz w malarstwie – pisze wypracowanie (interpretację lub szkic interpretacyjny) na temat wybranego wiersza, przedstawia propozycję jego odczytania – *wyjaśnia, czym była młodopolska synteza sztuk – *interpretuje obrazy impresjonistyczne i symbolistyczne – *określa tematykę i problematykę wiersza J. Kofty – *przedstawia propozycję odczytania utworu	– w interpretacji wierszy przedstawia propozycje ich odczytania; formułuje argumenty na podstawie tekstów i ich kontekstów – wyjaśnia, na czym polegał subiektywizm opisu świata w liryce młodopolskiej (podaje przykłady) – *porównuje sposoby i funkcje opisu świata w poezji młodopolskiej i literatury pozytywistycznej – *rozpoznaje w wierszach konwencję oniryczną – *interpretuje <i>Statek pijany</i> jako poetycki manifest wolności (wyobraźni, sztuki, artysty...); *odnajduje wierszu próbę stworzenia niepowtarzalnego języka sztuki – wyjaśnia, jakie miejsce zajmowały w panoramie stylów epoki: impresjonizm i symbolizm; wskazuje ich źródła filozoficzne – wskazuje środki artystyczne charakterystyczne dla omawianych stylów (w literaturze i malarstwie), określa ich funkcje – *określa miejsce synestezji w liryce młodopolskiej, wyjaśnia jej filozoficzne założenia – *przedstawia symbole typowe dla poezji epoki i ich interpretacje – przedstawia założenia psychoanalizy Freuda i jej wpływ na twórczość epoki – określa, w jaki sposób poezja dążyła do ukazania tajemnicy istnienia (symbol, sugestia, zasada powszechnych powinowactw) – *przedstawia postacie symbolistów francuskich (J. Moreasa, A. Rimbauda, S. Mallarmégo) i ich wpływ na epokę – wskazuje źródła fascynacji przyrodą gór i folklorem góralskim w sztuce przełomu wieków – *porównuje funkcjonowanie sonetu w literaturze różnych epok – określa miejsce liryki kobiecej w twórczości Młodej Polski (*przygotowuje na ten temat wypowiedź na podstawie literatury naukowej i samodzielnie znalezionych informacji) – *interpretuje porównawczo wiersze i obrazy impresjonistyczne i symbolistyczne – pisze wypowiedź argumentacyjną zawierającą analizę i interpretację wybranego utworu – *wyjaśnia, do jakiej tradycji literackiej nawiązuje wiersz J. Kofty; dostrzega w nim „dialog z tradycją” – *interpretuje wiersz współczesny, sytuując go w różnych kontekstach (w tym historycznym, biograficznym, literackim)
---	--	---

8. Poetyckie „wadzenie się” z Bogiem. J. Kasprawicz, <i>Dies irae</i> (fragm.). Malarstwo ekspresjonistyczne i reprezentujące nurt groteski np. E. Munch, <i>Krzyk, Madonna</i>; E. Node, <i>Ukrzyżowanie</i>; W. Weiss, <i>Promienny zachód słońca</i>. Muzyka, np. K. Szymanowski, <i>Trzy fragmenty z poematów Jana Kasprawicza</i>.	– określa tematykę i problematykę utworu – określa, kim jest ja liryczne, opisuje jego nastrój i uczucia – przedstawia przyczyny prometejskiego buntu Adama – wskazuje cechy gatunkowe utworu, *charakteryzuje rolę konwencji hymnicznej – rozpoznaje w utworze patos i tragizm, określa ich funkcje i wartościujący charakter – rozpoznaje konwencję symboliczną i *oniryczną dzieła – wskazuje w wierszu symbole i określa ich funkcje – określa kompozycję i cechy wersyfikacji dzieła – wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje – *rozpoznaje elementy prozodyczne utworu i określa ich funkcje – wykorzystuje w interpretacji potrzebne konteksty (m. in. biograficzny, literacki, historycznoliteracki, kulturowy) – rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej (motywy apokaliptyczne, Adam i Ewa, Szatan, grzech) i antyczne (prometeizm); wyjaśnia ich funkcje – przedstawia ukazany w wierszu obraz kondycji ludzkiej – rozpoznaje ekspresjonistyczny charakter utworu, wskazuje charakterystyczne środki artystyczne – na podstawie utworu i dzieł malarskich określa charakterystyczne cechy stylu ekspresjonistycznego – w literaturze i malarstwie wskazuje elementy groteski i określa ich funkcję – *interpretuje obrazy ekspresjonistyczne – tworzy wypowiedzi argumentacyjne na temat utworu i jego kontekstów – redaguje notatkę syntezującą, definicję, hasło encyklopedyczne	– wskazuje w wierszu obrazy poetyckie, analizuje sposób ich przedstawienia i interpretuje funkcje – charakteryzuje obraz przestrzeni i sposób jej ukazania w utworze – wskazuje elementy, symbole i obrazy nawiązujące do Apokalipsy; *określa, na czym polega ich reinterpretacja w utworze Kasprawicza – *wyjaśnia, w jaki sposób przywoływanie tradycji literackiej służy budowaniu wartości – wskazuje środki artystyczne charakterystyczne dla stylu ekspresjonistycznego; odnosi je do literatury i malarstwa – analizuje metaforę <i>Dies irae</i> (na podstawie czytanych fragmentów) – opisuje katastrofizm i ekspresjonizm przełomu wieków; wyjaśnia, jakie miejsce zajmowały w panoramie stylów epoki – wskazuje filozoficzne źródła postaw ukazanych w <i>Dies irae</i> – *porównuje utwory literackie i dzieła malarskie o charakterze ekspresjonistycznym, uwzględniając różne konteksty – porównuje prometejski bunt Adama z buntem Konrada w Wielkiej Improwizacji – *analizuje sposób funkcjonowania motywów apokaliptycznych w tradycji kultury (w poznanych utworach literackich); dokonuje syntezy
9. Uspokojenie i zgoda ze światem. Motywy franciszkańskie i klasycystyczne w twórczości poetów młodopolskich. J. Kasprawicz, *** [Rozmówca się ma dusza]; *** [Witajcie kochane góry]. L. Staff, <i>Przedśpiew</i>.	– określa tematykę i problematykę wierszy, sytuując je w kontekstach biograficznych, literackich i kulturowych – określa, kim jest podmiot/bohater liryczny utworów, opisuje jego nastrój i uczucia, stosunek do świata – określa postawę filozoficzną ja lirycznego wierszy – określa budowę i kompozycję wierszy – określa charakter wersyfikacji i jej funkcje; *porównuje z wersyfikacją innych wierszy Kasprawicza i Staffa – wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje – *analizuje elementy prozodyczne wierszy, określa ich funkcje – w czytanych wierszach rozpoznaje klasycyzm i franciszkanizm, wskazuje konkretne cytaty – dostrzega w wierszach obecność toposu wędrowki i określa jego funkcję – porównuje postawę filozoficzną, uczucia, stosunek do świata i Boga itp. (*a także sposób ich wyrażenia) w hymnie <i>Dies irae</i> oraz późnych wierszach Kasprawicza – *syntetycznie przedstawia obraz śmierci w twórczości Kasprawicza i Staffa, analizuje sposób przedstawienia i funkcje – *dostrzega przemiany postaw twórczych Kasprawicza i Staffa – redaguje notatkę syntezującą, definicję, hasło encyklopedyczne	– wyjaśnia terminy: klasycyzm, franciszkanizm; określa, jakie miejsce zajmowały w literaturze i sztuce Młodej Polski – wskazuje i interpretuje motywy franciszkańskie obecne w wierszach Kasprawicza – dostrzega nawiązania do tradycji antycznej w wierszu Staffa (klasycyzm, ład, harmonia, postawa stoicka itp.); określa ich funkcje – *wskazuje w wierszu Staffa aluzję do słów Terencjusza i interpretuje ją – wskazuje filozoficzne źródła postaw wobec życia w czytanych utworach – *przedstawia przemiany postawy filozoficznej i artystycznej w twórczości Kasprawicza oraz Staffa – *porównuje sposób przedstawienia i funkcję motywów franciszkańskich w dziełach różnych sztuk – porządkuje wiadomości o kierunkach w poezji i sztuce przełomu wieków, definiuje terminy, tworzy bazę danych – *wygłasza samodzielnie przygotowany referat na temat kierunków sztuki młodopolskiej – *pisze interpretację porównawczą dwóch utworów (lub różnych dzieł sztuki)

	– pisze interpretację wybranego wiersza (wypowiedź argumentacyjną), formułuje argumenty na podstawie utworu i jego kontekstów	
10. Problematyka narodowa i społeczna opowiadań Stefana Żeromskiego. Realizm, naturalizm, symbolizm... Obraz społeczeństwa Polski postępczo-owej. S. Żeromski, <i>Rozdziobią nas kruki, wrony...; Echa leśne.</i> Malarstwo: A. Grottger, dzieła o tematyce powstańczej, np. <i>Pierwsze ofiara</i>.	– streszcza utwory; odróżnia streszczenie od parafrazy – określa tematykę i problematykę opowiadań oraz jej związek ze zjawiskami historycznymi, społecznymi i egzystencjalnymi – określa elementy świata przedstawionego (czas, miejsce, wydarzenia, wątki...) – określa cechy gatunkowe utworów (opowiadanie, nowela) – przedstawia i charakteryzuje bohaterów – wskazuje narratora i określa sposób prowadzenia narracji oraz jego funkcję – rozpoznaje konwencję realistyczną, naturalistyczną i symboliczną – wskazuje motywy i sytuacje symboliczne; odczytuje ich znaczenia – wskazuje elementy naturalistyczne i określa ich funkcje – interpretuje tytuły utworów – określa sposób ukazania natury i jej funkcje w każdym z opowiadań – rozpoznaje obecne w opowiadaniach wartości (patriotyzm, altruizm, honor, wierność zasadom...); określa ich rolę i związek z problematyką utworu – porównuje obraz powstania styczniowego w opowiadaniu <i>Rozdziobią nas kruki, wrony...</i> i w malarstwie Grottgera; *dostrzega opozycyjność opowiadania wobec romantycznej konwencji mówienia o powstaniu – wykorzystuje kontekst historyczny, społeczny, historycznoliteracki i *biograficzny do odczytania opowiadań – zabiera głos w klasowej dyskusji na temat powinności człowieka wobec różnych wartości i imponderabiliów – formułuje tezy, sądy i opinie, uzasadnia je poprawną argumentacją – swoje przemyślenia ujmuje w formę wypracowania o poprawnej kompozycji – *wskazuje charakterystyczne cechy stylu prozy Żeromskiego	– interpretuje utwory, wykorzystując różne konteksty (historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, egzystencjalny) – rozpoznaje artystyczne sposoby budowania nastroju; wskazuje środki stylistyczne i językowe – w czytanych utworach wskazuje obecność różnych kategorii estetycznych (np. tragizm, patos, ironia, sarkazm) oraz określa ich funkcje – *wskazuje stylistyczne wykładniki tragizmu, komizmu, ironii – w sposób pogłębiony charakteryzuje postać Szymona Winrycha i analizuje motywy jego postępowania; *dostrzega w bohaterze elementy różnych tradycji literackich – w kreacjach bohaterów dostrzega nawiązania do tradycji romantycznej; interpretuje je – w czytanych fragmentach wskazuje stylistyczne wyznaczniki różnych poetyk i stylów – rozpoznaje sposoby oddawania stanów i przeżyć wewnętrznych bohaterów (w tym – środki stylistyczne i językowe) – określa charakterystyczne cechy młodopolskiego naturalizmu – *analizuje budowę składniową oraz elementy prozodyczne prozy Żeromskiego – wyjaśnia, w jaki sposób sytuacja zewnętrzna (np. niewola narodowa, ograniczenia społeczne) determinuje stan ducha jednostki – na podstawie czytanych utworów określa charakterystyczne cechy prozy młodopolskiej (*deformacje kompozycyjne, *współwystępowanie różnych poetyk, perspektywa narratora, *liryzacja prozy itp.) – pisze pracę (wypowiedź argumentacyjną, *esej) na temat idei i problemów obecnych w prozie Żeromskiego
11. Powieść o dojrzewaniu. S. Żeromski, <i>Szyfowe prace</i> (przypomnienie lektury ze szkoły podstawowej). A. Mickiewicz, <i>Rebeka Ordona</i>.	– streszcza, opowiada utwór – określa jego tematykę i problematykę oraz jej związek ze zjawiskami historycznymi, społecznymi i egzystencjalnymi – rozpoznaje cechy gatunkowe powieści młodopolskiej (kompozycja, styl, fragmentaryczność itp.) – określa elementy świata przedstawionego (czas, miejsce, wydarzenia, wątki...) – charakteryzuje bohaterów, w sposób pogłębiony M. Borowicza i A. Radka – interpretuje tytuł – rozpoznaje konwencję realistyczną – przedstawia różne możliwości odczytania powieści – rozpoznaje wartości obecne w utworze i odnosi się do nich – wykorzystuje potrzebne konteksty (biograficzny, historyczny, egzystencjalny, historycznoliteracki) do pogłębionego odczytania powieści – ocenia wartość poezji romantycznej i jej rolę w kształtowaniu tożsamości narodowej pokoleń Polaków	– interpretuje powieść, wykorzystując potrzebne konteksty (historyczny, społeczny, historycznoliteracki, biograficzny, kulturowy, egzystencjalny) – wskazuje obecność w utworze różnych kategorii estetycznych (np. tragizm, patos, humor, ironia, liryzm) oraz określa ich funkcje – *wskazuje różne sposoby ukazywania przeżyć wewnętrznych bohaterów, rozpoznaje zabiegi artystyczne (np. psychizację pejzażu, monolog wewnętrzny) – określa sposób ukazania w powieści polskiego społeczeństwa w czasach niewoli narodowej – uzasadnia różne możliwości odczytania utworu, odwołując się do jego treści i poetyki – dostrzega motywy symboliczne i określa ich funkcje – przedstawia sposoby nawiązywania do tradycji romantycznej i *określa jej rolę w budowaniu wartości uniwersalnych oraz narodowych

12. Tragiczne wybory i samotność bohatera. Etyka Conradowska. Żywioł morza i jego symboliczne znaczenia. Sposoby kreowania świata przedstawionego. Uniwersalne pytania prozy Conradowskiej. J. Conrad, <i>Lord Jim</i>. Z. Najder, [<i>Conrad – pisarz nowoczesny</i>]. M. Jasanoff, [<i>Aktualność Conrada</i>]. Cz. Miłosz, <i>Traktat poetycki</i> (fragm.).	– streszcza, opowiada utwór; odróżnia streszczenie od parafrazy – określa tematykę i problematykę powieści oraz jej związek ze zjawiskami historycznymi i egzystencjalnymi – wskazuje cechy gatunkowe powieści; *określa specyfikę powieści Conrada: • kompozycję • różne style, jakimi posługuje się narrator (m.in. impresjonistyczny i symboliczny) • psychologizm – przedstawia narrację i kompozycję utworu, określa ich funkcje – rozpoznaje konwencję realistyczną – wskazuje elementy symboliczne; odczytuje je – charakteryzuje głównego bohatera i przedstawia inne postacie utworu – charakteryzuje porównawczo Lorda Jima i Marlowa – analizuje motywy decyzji tytułowego bohatera, ustosunkowuje się do nich – w kreacji bohatera wskazuje nawiązania do tradycji romantycznej i etosu rycerskiego; *interpretuje je – analizuje zawarte w powieści opisy morza i określa ich funkcje; wskazuje środki stylistyczne tworzące nastroje (np. metafory) – interpretuje powieść, wykorzystując konteksty: biograficzny, historyczny, społeczny i egzystencjalny – *odczytuje utwór jako obraz kryzysu kultury europejskiej przełomu XIX i XX wieku – zabiera głos w klasowej dyskusji na temat honoru, lojalności, wierności sobie itp., odwołując się do powieści Conrada – *wie, w jaki sposób etyka Conradowska wpłynęła na przyszłe pokolenia (np. młodzieży walczącej w czasie II wojny światowej) – pisze wypracowanie (wypowiedź argumentacyjną) na temat problematyki poruszanej w utworze – wygłasza mowę oskarżycielską lub obrończą zbudowaną zgodnie z zasadami retoryki – czyta fragmenty literatury naukowej poświęconej prozie Conrada; przetwarza zawarte w nich informacje – odczytuje główną myśl tekstu naukowego, rozpoznaje sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację – odczytuje fragment <i>Traktatu poetyckiego</i> Miłosza jako poetycki miniportret Conrada	– tworzy pogłębiony portret psychologiczny Lorda Jima, odwołując się do treści utworu i opinii różnych postaci powieściowych – przedstawia Conradowskie rozumienie honoru, porównuje go z pojmowaniem przez innych autorów (np. Żeromskiego) – analizuje sposób opowiadania o losach Jima – określa symboliczne i metaforyczne sensy w utworach Conrada nadawane żywiołowi morza – określa Conradowską wizję świata i losu (przeciwieństwo człowieka i natury, konflikt wartości, dramat wyborów) – *wskazuje cechy powieści Conrada, które wpłynęły na rozwój powieści XX w. – porównuje sposób pojmowania honoru w powieści Conrada i <i>Echach leśnych</i> Żeromskiego – pisze wypracowanie (*esej) na temat etyki conradowskiej – porównuje sposób ukazania egzotycznych kultur w powieści Conrada i na obrazach Gauguina – *porównuje funkcjonowanie motywów symbolicznych w powieści Conrada i na obrazach Gauguina – *przygotowuje prezentację/referat na temat życia i twórczości Conrada na podstawie samodzielnie znalezionych wiadomości; korzysta z literatury naukowej i zasobów multimedialnych – uzasadnia tezę, że Conrad jest pisarzem nowoczesnym; podaje argumenty na podstawie literatury naukowej – interpretuje fragment <i>Traktatu poetyckiego</i> Miłosza dotyczący Conrada – *wyjaśnia, na czym polega mityzacja biografii pisarza – wygłasza mowę na temat etyki Conradowskiej; stosuje retoryczne zasady kompozycyjne
13. <i>Chłopi</i> Władysława Stanisława Reymonta. Świat przedstawiony w powieści i sposoby jego wykreowania. Obrazy wsi i chłopskiego życia. Przestrzeń mitu. Człowiek w rytmach natury.	– określa tematykę i problematykę utworu oraz jej związek ze zjawiskami społecznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi epoki – wskazuje cechy gatunkowe powieści – określa elementy świata przedstawionego i przedstawia sposoby ich wykreowania – przedstawia kompozycję utworu, uzasadnia jej funkcję – rozpoznaje różne konwencje obecne w powieści – charakteryzuje bohaterów indywidualnych i zbiorowych – *w kreacjach postaci powieściowych rozpoznaje mitologizację – opisuje przestrzeń wsi jako zamkniętą enklawę kulturową *i przestrzeń mityczną	– *wyjaśnia, dlaczego powieść Reymonta określa się mianem „chłopskiej epepei” – podaje argumenty, odwołując się do treści i budowy utworu – charakteryzuje bohaterów, wskazując m.in. naturalistyczną motywację ich postępowania – dostrzega i interpretuje konflikty wewnętrzne bohaterów – wykorzystując wiedzę o mitach, pogłębia interpretację postaci powieściowych i obrazu życia wsi – *w kreacjach bohaterów odnajduje mityczne archetypy postaw – *dostrzega w utworze biblijny mit siewcy i antyczny mit eleuzyjski; określa ich funkcje

Młodopolskie odkrycia kultury ludowej. „Chłopska epopeja”. Powieść modernistyczna. <i>Chłopi</i> na ekranie. K. Wyka, [„Chłopi” – związki z epoką]. T. Linkier [Staw w Lipcach]. Malarstwo przedstawiające tematy wiejskie, np. L. Wyczółkowski, <i>Kopanie buraków, Siewca</i>; T. Axentowicz, <i>Święto Jordanu</i>; J. Malczewski, <i>To-pieć w uściskach dziwożony</i>; F. Ruszczyk, <i>Ziemia</i>. <i>Chłopi</i>, film w reż. J. Rybkowskiego.	– wskazuje w powieści różne porządki czasowe („rytmy i toki”), którym podlega życie chłopów – *wskazuje fundamenty ładu, na którym jest oparte życie wsi – charakteryzuje moralność, wierzenia i obyczajowość mieszkańców Lipiec – wskazuje ich chrześcijańskie i pozachrześcijańskie korzenie – charakteryzuje różnorodne związki człowieka z naturą ukazane w <i>Chłopach</i> i przedstawia sposoby ich ukazania – interpretuje treści symboliczne utworu – określa różne „wcielenia” narratora powieści; *interpretuje funkcje każdego z nich – rozpoznaje w utworze różne style, np. impresjonizm, symbolizm, realizm, naturalizm; wskazuje charakterystyczne dla nich środki stylistyczne, określa funkcje w utworze – *interpretuje funkcje różnych stylów (impresjonistycznego, naturalistycznego, realistycznego) w języku powieści – rozpoznaje w utworze stylizację gwarową; określa jej charakter i funkcję – na przykładzie wybranych dzieł sztuki porównuje sposób ukazania tematów wiejskich w literaturze i malarstwie – podaje przykłady młodopolskiej fascynacji kulturą wiejską; *uzasadnia, że w literaturze i malarstwie chłop stawał się postacią mityczną – korzysta z literatury naukowej; wykorzystuje zawarte w niej informacje do pogłębionego odczytania utworu – w tekstach naukowych odczytuje główną myśl, rozpoznaje sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację – pisze wypowiedź argumentacyjną (rozprawkę, szkic interpretacyjny...) związaną z problematyką i poetyką powieści – *pisze recenzję filmowej adaptacji <i>Chłopów</i> w reż. J. Rybkowskiego	– *przedstawia filozoficzne podłoże modernistycznego zainteresowania mitami (Nietzsche) – *wyjaśnia, na czym polegał mitologiczny synkretyzm literatury (kultury) epoki – *dostrzega przemiany postaci kobiecych, *interpretuje ich symbolikę – rekonstruuje system wartości i prawa, jakimi się rządzi chłopska gromada – analizuje język i styl każdego z narratorów; wskazuje charakterystyczne środki językowe i stylistyczne oraz określa ich funkcje – analizuje stylizację gwarową, wskazując różne rodzaje dialektyzmów – *wskazuje w utworze elementy heroizacji postaci (np. śmierć Boryny) – *w poetyce utworu dostrzega przejawy młodopolskiej syntezy sztuk – *porównuje teksty kultury o tematyce wiejskiej (literaturę, malarstwo, film), uwzględniając różnorodne konteksty – *w interesujący sposób prezentuje życie i twórczość Reymonta (referat lub prezentacja); wykorzystuje samodzielnie znalezione materiały – przedstawia przemiany powieści od XIX-wiecznego realizmu do prozy młodopolskiej
Dialogi z tradycją. W. Myśliwski, <i>Kamień na kamieniu</i> (fragm.).	– określa temat czytanego fragmentu prozy – rozpoznaje elementy świata przedstawionego, wnioskuje o czasie wydarzeń i przestrzeni, w której się rozgrywają – *identyfikuje fragment powieści współczesnej – określa, kim jest narrator – rozpoznaje w opisie środki stylistyczne (np. epitety) i określa ich funkcje – porównuje obrazy zabawy i tańca w czytanim fragmencie i w literaturze młodopolskiej (np. w <i>Chłopach</i> i w <i>Weselu</i>) – podaje podstawowe informacje o W. Myśliwskim i jego twórczości	– interpretuje czytany fragment, wykorzystując kontekst historyczny, kulturowy i historycznoliteracki – wskazuje w opisie środki stylistyczne i językowe służące stylizacji i charakterystyce narratora – przedstawia funkcjonowanie motywu tańca w literaturze młodopolskiej *oraz w literaturze i sztuce innych epok; dokonuje syntezy – tworzy bazę danych na temat motywu tańca w literaturze i sztuce

14. Młoda Polska tatrzańska. K. Przerwa-Tetmajer, <i>Marsz zbójce, List Hanusi</i> (fragm.). J. Kasprówic, utwo- ry ukazujące przy- rodę tatrzańską. Przykłady stylu zakopiańskiego w architekturze. Malarstwo młodo- polskie ukazujące Tatry i górali. Muzyka: fragmenty utworów M. Karło- wicza oraz K. Szy- manowskiego.	– przedstawia odkrywanie Tatr, Zakopanego i folkloru góralskiego w okresie Młodej Polski; wyjaśnia, jak wpłynęły one na charakter epoki – wymienia postacie twórców i działaczy związanych z Tatrami i Zakopanem – podaje przykłady utworów młodopolskich (literatury, malarstwa i muzyki) związanych z Tatrami i folklorem podhalańskim – redaguje noty biograficzne, definicje, hasła encyklopedyczne – określa, jakie wartości obecne w baśniach, legendach i podaniach góralskich fascynowały artystów młodopolskich – w czytanych fragmentach utworów tatrzańskich K. Przerwy-Tetmajera dostrzega i interpretuje: • fascynację kulturą ludową góralszczyzny • mityzację i heroizację bohaterów • obrazy przyrody tatrzańskiej • wykorzystanie gwary podhalańskiej – rozpoznaje styl zakopiański, wskazując jego charakterystyczne cechy – na przykładzie wybranych dzieł sztuki porównuje sposób ukazania górali i góralszczyzny w literaturze i malarstwie – samodzielnie znajduje w różnych źródłach informacje o miejscu Tatr i góralszczyzny w kulturze Młodej Polski, tworzy bazę danych – realizuje indywidualnie lub zespołowo projekt edukacyjny związany z modą tatrzańską w okresie Młodej Polski	– przygotowuje wystąpienie (referat/ prezentację) na temat roli Zakopanego i inspiracji góralszczyzną (Witkiewicz, styl zakopiański, folklor podhalański, Sabała, taternictwo, stylizacje góralskie itd.); – w postawach i filozofii epoki znajduje źródła mitu górala (góralszczyzny) w twórczości młodopolskiej – *rozpoznaje archetypy w kreacjach bohaterów podań i legend (np. Janosika) – analizuje środki językowe służące stylizacji gwarowej utworów Przerwy-Tetmajera – *porównuje teksty kultury związane z Tatrami, uwzględniając różne konteksty – *wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieł sztuki (poezji, malarstwa i muzyki) związanych z Tatrami i góralszczyzną
15. Teatr końca XIX wieku. Rewolucja w teatrze. Ilustracje związane z teatrem i muzyką końca XIX wieku. Muzyka: fragmenty dzieł Wagnera, Griega, Debussy'ego. Teatralny cyrograf Wywiad z Grze- gorzem Jarzyną i Krzysztofem Warlikowskim (fragm.).	– przedstawia istotę przemian, jakie przechodzi teatr pod koniec XIX wieku – *wyjaśnia, na czym polegała wielka reforma teatralna – przedstawia sylwetki i dzieła najważniejszych osobowości związanych z teatrem europejskim końca XIX wieku (R. Wagner, M. Maeterlinck, H. Ibsen, A. Strindberg, A. Czechow) – wskazuje naturalizm i symbolizm jako najważniejsze nurty w dramacie przełomu wieków (podaje przykłady dzieł) – *wyjaśnia, na czym polegał synkretyzm dramatu końca XIX wieku – *opisuje specyfikę oper Wagnerowskich i uzasadnia wpływ Wagnera na rozwój teatru – przedstawia przemiany w polskim teatrze, prezentuje sylwetki twórców, m.in. S. Wyspiańskiego i G. Zapolskiej – przedstawia koncepcję „teatru ogromnego” Stanisława Wyspiańskiego – *wyjaśnia pojęcie syntezy sztuk – *wyjaśnia, jak pojmowali syntezę sztuk moderniści i jakie było jej miejsce w kulturze epoki – korzysta z literatury naukowej, samodzielnie znajduje informacje w różnych źródłach, przetwarza je i hierarchizuje – porządkuje wiadomości, redaguje notatki, hasła encyklopedyczne, definicje, noty biograficzne – czyta fragmenty wywiadu z współczesnymi twórcami teatru; przetwarza znalezione informacje	– przygotowuje prezentację najważniejszych osobowości związanych z teatrem europejskim końca XIX wieku (R. Wagner, M. Maeterlinck, H. Ibsen, A. Strindberg, A. Czechow); interesująco przedstawia ich życie i twórczość, wykorzystuje samodzielnie znalezione materiały multimedialne – *wygłasza referat na temat przemian w teatrze końca XIX w., ocenia wpływ Wagnera i dramaturgów skandynawskich – *przedstawia wpływ starożytnego teatru greckiego na nową koncepcję teatru przełomu wieków – *charakteryzuje nową rolę twórcy spektaklu teatralnego (reżyser – inscenizator – wizjoner – artysta słowa i obrazu) – określa rolę elementów plastycznych i muzyki w koncepcji teatru przełomu wieków – wyjaśnia, dlaczego symboliści uważali muzykę za najważniejszą ze sztuk – *charakteryzuje operę i poemat symfoniczny jako gatunki, które wiązały literaturę z muzyką – prezentuje wybitnych kompozytorów przełomu wieków, podaje przykłady ich dzieł (E. Grieg, C. Debussy, R. Strauss, K. Szymanowski) – tworzy bazę danych na temat przemian w teatrze końca XIX wieku

16. S. Wyspiański, <i>Wesele</i>. Dramat i języki teatru. Dwie płaszczyzny dramatu. Chłopomania i „plotkarski” charakter dzieła. Parada widm i osoby dramatu. Dramat realistyczny i symboliczny. Symbole w <i>Weselu</i>. Rozrachunek z polskimi mitami narodowymi. Skrzypce Chochola. Motyw tańca i jego funkcje. Poetyka dzieła. T. Żeleński-Boy, <i>Plotka o „Weselu”</i> (fragm.). F. Ziejka, <i>W kręgu mitów polskich</i> (fragm.). Malarstwo, m.in. J. Matejko, <i>Stańczyk, Wernyhora</i>; L. Wyczółkowski, <i>Stańczyk</i>; J. Malczewski, <i>Melancholia i Błędne koło</i>; S. Wyspiański, <i>Chochół</i>; W. Przerwa-Tetmajer, <i>Dorobek (Rodzina artysty)</i>; W. Weiss, <i>Taniec</i>. P. Korczyński, <i>Śladami Szeli, czyli Diabły polskie</i> (fragm.). <i>Wesele</i>, film w reż. A. Wajdy. Wybrany spektakl teatralny.	– przedstawia treść dramatu, relacjonuje akty i sceny – określa jego tematykę i problematykę oraz jej związek ze zjawiskami społecznymi, historycznymi i estetycznymi epoki – wykazuje dwupłaszczyznowość „Wesela”; – przedstawia przestrzeń i czas, postacie, akcję – rozpoznaje podwójną konwencję dramatu: realistyczną i symboliczną; wskazuje ich cechy – określi cechy gatunkowe <i>Wesela</i> jako dramatu modernistycznego; odwołuje się do treści i poetyki utworu – określa nastrój poszczególnych scen, wskazując tworzące go środki artystyczne – rozpoznaje w konkretnych scenach komizm, tragizm, patos, ironię; określa ich funkcje i wykazuje wartościujący charakter – przedstawia charakter i funkcję didaskaliów – charakteryzuje sposób przedstawienia środowiska artystów młodopolskich – analizuje dialogi postaci dramatu – rozpoznaje kompozycję całego dramatu i wskazanych scen – charakteryzuje postacie <i>Wesela</i>, zwracając uwagę na ich portrety psychologiczne i indywidualizację języka – wskazuje i interpretuje elementy symboliczne: osoby dramatu, przedmioty, sceny – interpretuje je, wykorzystuje potrzebne konteksty – wykorzystuje informacje z literatury naukowej i biograficznej dla pogłębienia znajomości kontekstów <i>Wesela</i> – przedstawia historyczne realia „Wesela” (postacie, sytuacje) – wyjaśnia, czym była młodopolska chłopomania i w jaki sposób została ukazana w dramacie – na podstawie dramatu ukazuje złożone relacje między chłopami a inteligencją, demaskując mit solidaryzmu narodowego – uzasadnia zróżnicowany sposób ukazania tańca w dramacie i określa jego funkcje w kolejnych aktach – interpretuje chocholi taniec, wskazując różne możliwe odczytania tej sceny – tworzy spójną interpretację <i>Wesela</i> jako dramatu o polskich sprawach – dostrzega w <i>Weselu</i> inspiracje malarstwem Matejki – wypowiada się na temat twórczości dramatycznej Wyspiańskiego, używając terminu „neoromantyzm” – interpretuje dramat, wykorzystując potrzebne konteksty (biograficzny, historyczny, malarski, muzyczny itp.) i odwołując się do właściwych fragmentów – pisze na temat „Wesela” wypowiedź argumentacyjną, w której przedstawi interpretację dramatu i ustosunkuje się do jego problematyki – przedstawia koncepcję filmu A. Wajdy; wyjaśnia jak reżyser przekłada dramat na język filmu *przedstawia narrację filmową – przedstawia i ocenia kreacje postaci – analizuje środki filmowe – określa rolę warstwy dźwiękowej i wizualnej – wyjaśnia terminy: metafora filmowa, symbol filmowy – pisze recenzję filmu Wajdy	– wskazuje w „Weselu” i analizuje cechy dramatu realistycznego i symbolicznego; uwzględnia różne płaszczyzny dzieła – rozpoznaje zasadę kompozycyjną każdego z aktów dzieła *i określa jej źródła – przedstawia artystyczne inspiracje poszczególnych fragmentów dramatu (np. szopka krakowska, malarstwo Matejki itp.) – określa funkcje didaskaliów w dramacie modernistycznym; wyjaśnia ich specyfikę – rekonstruuje zbiorowy portret chłopów i inteligencji obecny w dramacie – analizuje sposoby zastosowania i funkcje dialektyzacji – wyjaśnia, na czym polega mistrzostwo języka <i>Wesela</i> – wskazuje aforyzmy i sformułowania z „Wesela”, które się utrwały w języku potocznym – *interpretuje „Wesele” jako rozrachunek z polskimi mitami narodowymi („bajecznie kolorowa”, „raclawicka kosa”, „chłop-król Piast”, „pawie pióra”, „krwawe zapusty” rabacji galicyjskiej itp.) – *dostrzega w utworze obecność symboli polskiej wyobraźni narodowej, określa ich funkcje – *wyjaśnia, jak Wyspiański ocenia mityzację chłopstwa polskiego i jego miejsce w historii narodowej – zabiera głos w dyskusji na temat ukazania w dramacie „problemów polskich” – przedstawia rolę elementów malarskich i muzycznych w <i>Weselu</i>; *na podstawie dramatu wyjaśnia, na czym polegała młodopolska synteza sztuk – *określa miejsce motywu tańca w sztuce przełomu wieków; wskazuje jego podłoże filozoficzne – interpretuje dzieła malarskie stanowiące kontekst <i>Wesela</i>; odnosi je do scen dramatu, porównuje funkcjonowanie tych samych motywów w dziełach różnych sztuk – porównuje sposób pokazania polskiego narodu i jego problemów w <i>Weselu</i> i w dramatach romantycznych; pisze wypowiedź argumentacyjną na ten temat – zabiera głos w dyskusji na temat artystycznych i ideowych walorów filmu Wajdy – wyjaśnia, na czym polega „malarskość” filmu; wskazuje konkretne kadry, sceny i dzieła malarskie
--	---	---

17. Wyspiański – niezwykła osobowość Młodej Polski. S. Wyspiański, ***[<i>U stóp Wawelu miał ojciec pracownię</i>]; ***[<i>Niech nikt nad grobem nie płacze</i>]; ***[<i>I ciągle widzę ich twarze</i>]. Osobiste wątki w malarstwie S. Wyspiańskiego, np.: <i>Autoportret z żoną, Śpiący Staś, Chochoły</i>	– przedstawia biografię Wyspiańskiego – wykazuje wielowymiarowość Wyspiańskiego jako artysty; prezentuje jego twórczość literacką *i plastyczną – interpretuje wiersze Wyspiańskiego w kontekście autobiograficznym i historycznym – odczytuje dzieła malarskie Wyspiańskiego, dostrzegając w nich motywy autobiograficzne – *określa style i konwencje obrazów Wyspiańskiego (np. impresjonizm, secesja, folklorizm) – tworzy spójne wypowiedzi na temat Wyspiańskiego i jego związków z Krakowem – uzasadnia wpływ atmosfery Krakowa na twórczość artysty; odwołuje się do konkretnych utworów literackich i obrazów – formułuje tezy i argumenty w wypowiedziach ustnych i pisemnych przy użyciu właściwych konstrukcji	– przygotowuje i przedstawia prezentację na temat życia i twórczości Stanisława Wyspiańskiego – wykorzystuje samodzielnie znalezione materiały multimedialne – *charakteryzuje koncepcję „teatru ogromnego” Wyspiańskiego, wskazując jego związek z młodopolską syntezą sztuk – *omawia działalność Wyspiańskiego jako człowieka teatru, malarza, artysty plastyka, twórcy polichromii i witraży oraz sztuki użytkowej – *porównuje funkcjonowanie motywów autobiograficznych w poezji i malarstwie Wyspiańskiego
18. *Noc nadziei i buntu. Polskie zmagania o wolność. Mitologiczna płaszczyzna dramatu. *S. Wyspiański, Noc listopadowa.	– *przedstawia treść utworu, odwołując się do poszczególnych scen – *określa tematykę i problematykę dramatu oraz jej związek ze zjawiskami społecznymi, historycznymi i estetycznymi epoki – *analizuje dramat: • *przedstawia kompozycję • *określa czas i przestrzeń wydarzeń • *określa nastrój poszczególnych scen i wskazuje artystyczne sposoby jego budowania • *wymienia i charakteryzuje postacie • *określa sposób przedstawienia i funkcje postaci historycznych oraz mitologicznych • *analizuje obrazy jesiennej przyrody i ich funkcje • *wskazuje elementy symboliczne i interpretuje ich znaczenia – *charakteryzuje cechy gatunkowe utworu (dramat modernistyczny) – *interpretuje dramat, wykorzystując potrzebne konteksty, m.in. historyczny, mitologiczny, literacki i kulturowy – *rozpoznaje obecne w utworze wartości i odnosi się do nich	– *wskazuje w dramacie funkcjonowanie tradycji literackiej i kulturowej – *wskazuje przenikanie się w utworze płaszczyzny historycznej (realistycznej) i mitologicznej (symbolicznej) – *wskazuje w dramacie elementy modernizmu i neoromantyzmu – *dostrzega w dramacie obecność mitu agrarnego; wyjaśnia jego odniesienie do polskich dziejów narodowych – *przedstawia sposoby mitologizacji polskich losów – dramatycznego <i>wybijania się na niepodległość</i> – *porównuje sposób przedstawienia polskich problemów narodowych w <i>Nocy listopadowej</i> i dramatach romantycznych (np. <i>Dziadów części III</i>); analizuje porównawczo ich problematykę i poetykę – *dostrzega nawiązania do tragedii antycznej; interpretuje je
19. *G. Zapolska, Moralność pani Dulskiej. Tragifarsa kołtuńska. Świat według Dulskich. Postacie kobiece. Naturalistyczna wizja życia w społeczeństwie mieszczańskim.	– *streszcza, opowiada utwór; odróżnia streszczenie od parafrazy – *określa tematykę i problematykę społecznymi, egzystencjalnymi i dramatu oraz jej związek ze zjawiskami estetycznymi epoki – *analizuje dramat: • *przedstawia kompozycję • *określa czas wydarzeń • *charakteryzuje przestrzeń sceniczną i określa jej funkcje • *charakteryzuje postacie i określa istniejące między nimi relacje; charakteryzuje porównawczo np. Dulską i Dulskiego, Hesię i Mełę • *wskazuje sposoby indywidualizacji bohaterów sztuki • *interpretuje zakończenie utworu – *interpretuje tytuł, wyjaśnia podtytuł „tragifarsa kołtuńska”	– *przedstawia wiadomości o życiu i twórczości G. Zapolskiej na podstawie samodzielnie znalezionych materiałów: *przedstawia miejsce Zapolskiej i jej twórczości na tle obyczajowości epoki *przedstawia prowokacyjne temat, które podejmowała – *dostrzega współwystępowanie różnych konwencji (humor, komizm, tragizm, ironia) – *wskazuje środki artystyczne, którymi autorka osiągnęła wyrazistość postaci – *na podstawie utworu Zapolskiej charakteryzuje dramat naturalistyczny przełomu wieków

D. Knysz-Tomaszewska, [Zapolska i naturalizm]. Dostępny spektakl teatralny.	– *dostrzega w utworze ironię i sarkazm i określa ich funkcje – *wyjaśnia pojęcie dulszczyzny, wskazując jej ponadczasowość – *analizuje obraz społeczeństwa mieszczańskiego przedstawiony w dramacie Zapolskiej – *przedstawia cechy gatunkowe utworu; wskazuje cechy dramatu naturalistycznego – *interpretuje dramat, wykorzystując potrzebne konteksty, m.in. społeczny, egzystencjalny, filozoficzny, literacki i kulturowy – *ocenia postacie i ich postępowanie, odwołując się do wartości uniwersalnych – *redaguje wypowiedź argumentacyjną na temat utworu – *czyta literaturę naukową, wykorzystuje zawarte w niej informacje – *recenzuje obejrzaną inscenizację dramatu, wskazuje środki teatralne i określa ich funkcje	– *uzasadnia, że dramat ukazuje naturalistyczną wizję życia (formuluje tezy i argumenty na podstawie tekstu) – *wyjaśnia, jak w dramacie funkcjonują motywy teatru, maski, roli – *pisze wypowiedź argumentacyjną na temat płaszczyzny aksjologicznej utworu; wprowadza różnorodne konteksty – *ocenia walory teatralne (sceniczne) dramatu
20. Synteza wiadomości o literaturze i sztuce Młodej Polski. Dekadencki katastrofizm i modernistyczne cierpienie. Rola artysty i sztuki. Artysta i tłum. Sztuka Młodej Polski: impresjonizm, ekspresjonizm, symbolizm, naturalizm. Neoromantyzm.	– syntetycznie przedstawia literaturę i sztukę Młodej Polski, m.in.: • wskazuje najważniejsze wątki i tematy • charakteryzuje główne prądy i kierunki artystyczne • charakteryzuje dramat symboliczny i naturalistyczny • określa kierunki rozwoju powieści młodopolskiej • w poznanych utworach wskazuje obecność toposów, archetypów i symboli antycznych, chrześcijańskich i kulturowych – interpretuje porównawczo utwory młodopolskie, wykorzystując potrzebne konteksty – omawia zagadnienia, np.: • dekadenski katastrofizm i modernistyczne cierpienie • rola artysty i sztuki; artysta i tłum. • sztuka Młodej Polski: impresjonizm, ekspresjonizm, symbolizm, naturalizm • neoromantyzm w literaturze i sztuce – redaguje wypowiedź argumentacyjną (rozprawkę, szkic interpretacyjny) na temat literatury i sztuki młodopolskiej – przedstawia stosunek twórców młodopolskich do tradycji literackiej i kulturowej (np. antyku, romantyzmu); w argumentacji przywołuje konkretne dzieła – gromadzi i przetwarza informacje; porządkuje je w problemowe całości; – sporządza bazę danych	– rozpoznaje w czytanych utworach konwencję realistyczną, naturalistyczną, symboliczną oraz *oniryczną – charakteryzuje filozoficzne założenia epoki (Schopenhauer, Nietzsche, Bergson) – *wyjaśnia koncepcję sztuki apollińskiej i dionizyjskiej – *wskazuje źródła młodopolskiego estetyzmu – *w pogłębiony sposób interpretuje archetypy, toposy i symbole obecne w sztuce Młodej Polski – *wyjaśnia, na czym polegała wewnętrzna antynomiczność epoki (współwystępowanie różnych prądów, kierunków i konwencji) – *przedstawia pokolenia twórców Młodej Polski i syntetycznie charakteryzuje ich twórczość – *porównuje teksty kultury (np. dzieła literackie, malarskie i muzyczne), uwzględniając różnorodne konteksty – *wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieł sztuki

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

1. Jak mówić o tym, że coś jest dobre lub złe? Język wartości. Wartości w języku. A. Cegiela, Słowa i ludzie. Wprowadzenie do etyki słowa (fragm.).	– definiuje pojęcie wartości, podaje przykłady wartości uniwersalnych i narodowych – wyjaśnia termin „język wartości” – podaje przykłady środków językowych służących do nazywania i opisywania wartości – rozpoznaje leksykalne sposoby wyrażania wartości (w tekście) – rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym – wyjaśnia, czym jest wartość użytkowa języka – wie, czym jest etyka, a czym estetyka słowa (wyjaśnia terminy, podając przykłady) – podaje przykłady językowego dyskryminowania ludzi – zna zasady dobrego stylu i stara się je zachowywać w swoich wypowiedziach – rozpoznaje wulgaryzmy i wyrazy obraźliwe; właściwie je ocenia – *wyjaśnia, czym jest tabu językowe	– definiuje terminy: wartości, antywartości, aksjologia, wartości etyczne, w. estetyczne – rozróżnia typy wartości (np. absolutne i względne) – *określa rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich – rozpoznaje w tekstach (np. reklamowych) naruszenia etyki słowa – rozpoznaje gramatyczne i słowotwórcze środki wyrażania wartości (w tekście) – wskazuje konstrukcje składniowe wyrażające oceny – analizuje teksty naukowe traktujące o języku wartości; wykorzystuje znalezione informacje w wypowiedziach własnych
2. Zapożyczenia we współczesnym języku polskim. J. Miodek, Jestem za „ekstraodlotem” (fragm.).	– podaje przykłady zapożyczeń we współczesnym języku polskim – określa, z jakich języków pochodzi współcześnie najwięcej zapożyczeń, podaje przykłady – rozpoznaje w tekście zapożyczenia przyswojone współcześnie – wskazuje zapożyczenia właściwe dla środowiskowych odmian języka i określonych dziedzin (np. sport, ekonomia, technologie itp.) – klasyfikuje zapożyczenia, rozpoznając: • właściwe (leksykalne) • znaczeniowe (semantyczne) – wyjaśnia termin internacjonalizm; podaje przykłady – wyjaśnia, kiedy używanie zapożyczeń jest błędem językowym, a kiedy nie – wykorzystuje słowniki do analizy zapożyczeń, zbadania ich znaczenia, rozstrzygnięcia, czy dane zapożyczenie jest użyte poprawnie itp.	– wyjaśnia terminy: okcydentalizmy, orientalizmy, ksenizmy, egzotyzmy – wyjaśnia, czym są zapożyczenia sztuczne i hybrydy, podaje ich przykłady – wyjaśnia, czym są kalki słowotwórcze, podaje przykłady
3. Razem czy oddzielnie? O pisowni niektórych wyrazów i ich połączeń (cz. 1).	– przedstawia zasady pisowni łącznej i rozdzielnej • partykuły <i>nie</i> z czasownikami, rzeczownikami, przymiotnikami, przysłówkami • przymiotników złożonych • rzeczowników złożonych • połączeń rzeczownikowo-rzeczownikowych • przymiotników utworzonych od wyrazów przymiennych i wyrazów zawierających liczebniki • połączeń przysłówków i przymiotników – stosuje poznane zasady ortograficzne w tekstach własnych, poprawia teksty cudze – korzysta ze słowników oraz kompendiów internetowych do rozstrzygnięcia wątpliwości ortograficznych	– poprawia błędy ortograficzne w zakresie pisowni łącznej i pisemnej, analizuje relacje między członami połączeń – uzasadnia swoje decyzje poprawnościowe, odwołując się do zasad pisowni polskiej – rozróżnia zasady pisowni <i>nie</i> z czasownikami w różnych formach w zależności od znaczenia wypowiedzi – stosuje zasady poprawności ortograficznej w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym i cudzym

4. W tym samym języku, a jednak inaczej... Zróżnicowanie regionalne polszczyzny. Dialekty polskie. K. Handke, Terytorialne odmiany polszczyzny [w:] Współczesny język polski (fragm.).	– objaśnia (definiuje) terminy: polszczyzna ogólna, dialekt, gwara, dialektyzm – wyjaśnia różnice między dialektem i gwarą – wymienia główne dialekty polskie (mazowiecki, wielkopolski, śląski, małopolski) – wie, że język kaszubski ma status odrębnego języka narodowego – podaje najważniejsze cechy dialektów mazowieckiego, śląskiego, małopolskiego i wielkopolskiego oraz języka kaszubskiego – rozróżnia gwarę wiejską i miejską – wyjaśnia terminy: dialektyzm, regionalizm; podaje i objaśnia przykłady – wyjaśnia, czym jest dialektyzacja (stylizacja gwarowa) – rozpoznaje dialektyzację w czytanych tekstach; wskazuje służące jej środki językowe – wykorzystuje wiadomości z tekstów naukowych; przetwarza je, *stosuje do opisywania gwar	– charakteryzuje szerzej specyfikę dialektów mazowieckiego, śląskiego, małopolskiego i języka kaszubskiego – odróżnia gwary i dialekty od regionalnych odmian polszczyzny – wymienia typy regionalizmów (fonetyczne, fleksyjne, słowotwórcze, składniowe, leksykalne, semantyczne; podaje przykłady) – w czytanych tekstach analizuje środki językowe służące dialektyzacji, określa ich rodzaj i funkcje – przedstawia pozycję dialektów i odmian regionalnych we współczesnej polszczyźnie
5. <i>Jakaż jest przeciw włóchni złego twoja tarcza, człowiecze końca wieku?...</i> Język okresu Młodej Polski. Fragmenty utworów młodopolskich.	– charakteryzuje przemiany językowe w polszczyźnie przełomu XIX i XX wieku – wyjaśnia termin <i>styl artystyczny</i> – wykazuje zróżnicowanie stylu artystycznego utworów młodopolskich, rozpoznając w czytanych fragmentach: • impresjonizm • ekspresjonizm • klasycyzm • naturalizm – wymienia najważniejsze cechy stylistyczne symbolizmu, impresjonizmu i ekspresjonizmu; wskazuje właściwe im środki stylistyczne i językowe – rozpoznaje środki stylistyczne typowe dla Młodej Polski (np. metafory, animizacje, personifikacje, hiperbolizacje *synestezje, paralelizmy składniowe itp.) i określa ich funkcje w czytanych fragmentach – charakteryzuje warstwę brzmieniową czytanych utworów; wskazuje onomatopeje, instrumentacje głoskowe, *aliteracje, *paronomazje, rym, rytm i porządki wersyfikacyjne itp. – *rozpoznaje metonimie i synekdochy; określa ich funkcje (w utworach) – dostrzega przenikanie liryki do stylu utworów epickich – w dziełach różnych rodzajów literackich dostrzega stylizacje (np. dialektalne, środowiskowe); wskazuje środki językowe i określa ich funkcje w utworze – w czytanych utworach rozpoznaje archaizację i poetyzację	– charakteryzuje styl artystyczny jako odmianę stylistyczną polszczyzny – dokonuje analizy językowo-stylistycznej wskazanego fragmentu utworu (lirycznego lub epickiego) – *w utworach liryki młodopolskiej rozpoznaje wiersz sylabiczny i toniczny – wskazuje w tekstach typowe funkcje środków stylistycznych charakterystycznych dla liryki młodopolskiej – rozpoznaje słownictwo charakterystyczne dla stylu ekspresjonistycznego i impresjonistycznego – syntetycznie charakteryzuje język i styl prozy młodopolskiej (odwołuje się do znanych utworów) – *wymienia pola semantyczne charakterystyczne dla utworów młodopolskich (np. artysta i sztuka, sen) – *rozpoznaje i charakteryzuje indywidualny styl młodopolskich autorów (np. Żeromskiego, Conrada) i utworów (np. <i>Chłopów</i>, <i>Wesela</i>)